

de triar quan vulgui la seva primera llengua, i la priva també de triar en quina llengua vol pujar els seus fills o filles, això voldria dir que estaríem condemnats a mantenir la identitat lingüística que el destí ens ha assignat i ser per sempre més castellanoparlants o catalanoparlants, dues paraules que afortunadament no formen part de la legalitat democràtica vigent en matèria de llengua, però que massa sovint apareixen als mitjans de comunicació.

Abolir en el discurs públic el concepte, ja abolit per la realitat, de *llengua materna* comporta, doncs, abolir simultàniament els perillosos conceptes de *catalanoparlant* i *castellanoparlant*. A Catalunya hi ha avui dues llengües vives, el català i el castellà, però no hi ha dos grups etnolingüístics, el catalanoparlant i el castellanoparlant, sinó una enorme diversitat de relacions canviants de les persones amb totes dues llengües.

La prova de la inexistència, actualment, dels dos grups etnolingüístics resideix en la impossibilitat pràctica de fixar la frontera social entre catalanoparlants i castellanoparlants. Fa anys celebràvem el fet que aquesta hipotètica frontera, si la volíem traçar, haviem de fer-la passar per l'interior de molts domicilis particulars. Avui dia, aquesta frontera hauria de passar per dins del cap de cada persona; és a dir, és realment una frontera inexistente, socialment parlant.

Però com que les paraules funden la realitat, com que el nom sí que fa la cosa, si s'insisteix a parlar de castellanoparlants i catalanoparlants, a última hora, s'instaurarà una divisió social que ara no existeix i que en teoria gairebé tothom vol evitar.

Per tot plegat resulta paradoxal que la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística, al preàmbul —no pas a l'articulat— parli del presumpte fet que molts dels ciutadans i ciutadanes del territori de Catalunya tenen com a llengua materna la castellana. Per cert, segons aquesta llei, de ciutadania de llengua materna catalana no n'hi ha... cosa que és veritat, però no tota la veritat: tampoc no n'hi ha de llengua materna castellana. La realitat ha desdibuixat completament el vuitcentista concepte de *llengua materna*. Aquesta rellicada demostra que a Catalunya existeix una incomunicació que cal superar entre la ideologia lingüística dels polítics i la cultura professional dels professionals de la llengua.

Autors

F. Xavier Vila i Moreno
Mireia Galindo Solé
Carles de Rosselló i Peralta

Centre Universitari
de Sociolingüística i Comunicació.
Universitat de Barcelona

Algunes consideracions sobre l'adequació del terme 'llengua materna'

Vigència del terme 'llengua materna'

El terme *llengua materna* es troba estès, en les seves respectives variants —*mother tongue*, *langue maternelle*, *Muttersprache*, *lengua materna*, etc.— en la majoria, si no en totes, les llengües occidentals. Tot i estar basat en un cultisme com *matern*, es tracta d'un terme amb més de 500 anys d'antigor, si més no en algunes de les llengües

esmentades.¹ Es tracta, a més a més, d'un concepte àmpliament emprat avui dia. La recerca d'aquest mot a la xarxa Internet (vegeu la taula 1) confirma que apareix en un nombre de pàgines web més que considerable, molt per damunt d'altres alternatives com *llengua primera*.

El significat genèric de *llengua materna* és aparentment simple: coincideix amb la primera llengua adquirida, habitualment al si de la família. Per a bona part de

Taula 1. Nombre de pàgines web que contenen els mots llengua primera i llengua materna al cercador Google

Llengua	Llengua materna		Llengua primera		Ràtio LM/L1
	Nombre de pàgines	Terme cercat	Nombre de pàgines	Terme cercat	
Català	1.040	llengua materna	145 409	llengua primera primera llengua	1,88
Castellà	17.100	lengua materna	95 2.320	lengua primera primera lengua	7,08
Anglès	310.000	mother tongue	238.000	first language	1,30
Francès	61.600	langue maternelle	2.800	première langue	22,00
Alemanys	72.000	Muttersprache	1.090	erste Sprache	66,06

Cerca realitzada el 20/04/2002

la humanitat —començant per la totalitat dels unilingües—, aquesta primera llengua apresada coincideix amb la llengua en què hom s'expressa amb més fluïdesa en els afers familiars i íntims. No és estrany, per tant, que hi hagi una forta tendència a emprar la mateixa denominació *llengua materna* per cobrir tots dos sentits.

El conjunt de nocions que ocupa la denominació *llengua materna* —la primera llengua apresada, la de la família, la de la comunitat d'origen, etc.— ha estat celebrat de mil i una maneres per bona part —si no totes— les cultures del món. Són innombrables els autors de tots els continents que han cantat la llengua en què «sonà lo meu primer vagit», bo i recorrent a innombrables tòpics, com ara la seva dolçor, la seva frescor, la seva bellesa inigualable, la seva aptitud excelsa, el seu potencial intel·lectual, les seves vinculacions sagrades... I si bé és cert que els nacionalismes de base ètnica han incrementat la valoració de les respectives llengües matrials, és absolutament erroni considerar que l'estima envers la llengua materna és quel-

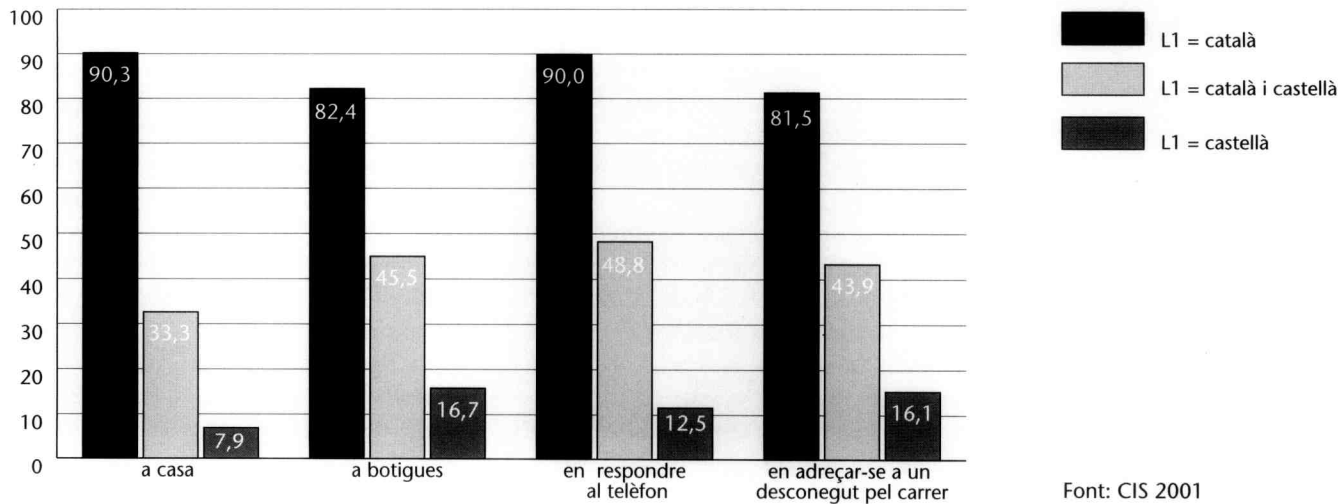
com exclusiu dels pobles que han desenvolupat aquesta mena de plantejaments polítics (veg. Fishman 1997 per a una mostra de lloances a tota mena de llengües d'arreu del món).

La rellevància de la llengua adquirida a la llar per a l'estudi del plurilingüisme

La llengua adquirida en primer lloc constitueix un dels factors més rellevants per a l'anàlisi de les societats plurilingües. La societat catalana n'és una mostra evident: tot i l'altíssim nivell de castellà assolit durant els darrers 40 anys pels catalanoparlants, i tot i els esforços esmerçats a bilingüitzar la població castellanoparlant, la primera llengua apresada continua essent un dels elements determinants a l'hora d'explicar els comportaments lingüístics —i bona part dels no lingüístics— dels habitants dels Països Catalans, tal com mostra el gràfic 1.

Certament, al llarg dels dos darrers

Figura 1. Ús del català en diferents contextos segons la primera llengua adquirida. Any 2001. Percentatges

decennis ha crescut al nostre territori el percentatge de persones que adquireixen dues o més llengües des de menuts; també ha crescut el percentatge dels qui declaren tenir dues o més llengües com a pròpies. Però cap de les dues circumstàncies permeten, si més no ara com ara, abandonar el factor «primera llengua adquirida a la llar» com a element de crucial per entendre la realitat sociolingüística catalana (veg. Torres 2001, Vila 2001).

Ara bé, la constatació que cal un terme per referir-se a la primera llengua apresada pels individus a la llar no implica pas que *llengua materna* sigui una tria adequada, ni tan sols la millor. Precisament a causa de la seva història, la seva difusió i la riquesa de connotacions que l'acompanyen, aquesta denominació resulta poc adequada com a eina d'anàlisi científica, ja que difícilment un terme de la llengua estàndard i col·loquial com aquest podrà acomplir els requisits de precisió i falta d'ambigüitat imprescindibles per a la terminologia especialitzada (Cabré 1992).

Els inconvenients de la denominació 'llengua materna'

Dos són els grans inconvenients que ofereix la denominació *llengua materna*: d'una banda, el seu considerable biaix sexista; d'una altra, i en estreta connexió amb el biaix sexista, la seva manca de precisió. Als apartats següents passem revista a totes dues limitacions i suggerim algunes vies per superar-les.

El primer dels inconvenients que presenta la denominació *llengua materna* és el seu to marcadament sexista. Efectivament, l'ús de l'adjectiu *matern* atribueix a la mare un paper cabdal, aparentment exclusiu i intransferible en la transmissió de la llengua, i exclou la resta d'actors —començant pel pare— d'aquesta tasca. Un paper que es deriva de la concepció, tan estesa en la societat occidental fins fa relativament poques dècades, de la mare com a responsable quasi exclusiva de les tasques d'educació dels fills.

No cal insistir gaire per argumentar que aquesta visió és simplement fal·laç i etnocèntrica. D'una banda, les mares no desenvolupen les mateixes funcions en l'estructura familiar de totes les societats; d'una altra, no es pot menystenir de cap de les maneres el paper que tenen els altres agents socials en la transmissió lingüística.

Un exemple extrem de fins a quin punt el terme *llengua materna* resulta inadequat per motius estrictament descriptius ens el proporciona la vall colombiana de Vaupés, a l'Amazònia fronterera de Brasil (Lan-daburu 1997). En aquesta regió, poblada per diversos grups lingüístics, l'exogàmia vigent obliga les dones a casar-se amb homes d'altres tribus que parlen llengües diferents. Així, tots els infants de totes les tribus tenen mares que parlen en llengües diferents de la llengua de la tribu en què creixen. Atès que cada tribu continua mantenint la seva llengua pròpia, i atès que aquesta és la llengua en què els infants se socialitzen primàriament, resulta que hom es troba davant la paradoxa que la llengua de cadascuna de les mares no es correspon amb la llengua materna dels infants. Romaine (1995) aplega aquest i altres exemples d'incoherència de l'ús de l'adjectiu *matern* per definir les llengües primeres i principals, com ara els sud-africans blancs criats per mainaderes negres que aprenien zulu abans que anglès o afrikaans, o els pakistanesos que parlen panjabi a casa però declaren l'urdú com a llengua materna.

Però no cal anar tan lluny per copsar els inconvenients d'emprar un terme tan esbiaixat a l'hora de denominar la primera llengua adquirida. Històricament, al mateix món occidental, la mare ha «cedit» sovint part de la responsabilitat en l'educació dels fills. Es tracta d'una realitat retratada a bastament en la literatura catalana. Mercè Rodoreda narra a *La plaça del Diamant* (1962) com la gana fa que la Colometa prengui la decisió d'anar a treballar, i això l'obliga a allunyar-se dels seus fills, deixant-los a cura de la senyora Enriqueta quan encara són petits, i, més endavant, tancant-los sols a casa o enviant el nen a les colònies que funcionaven durant la guerra. La mateixa Rodoreda explica a *Mirall trencat* (1972) com la Sofia Valldaura, filla d'una família rica, va ser criada per mainaderes i com ella mateixa encarrega l'educació dels seus fills també a una institutriu. Les malalties o la mort de la mare, freqüents a principi de segle, constitueixen el punt d'arrencada de la separació entre mare i filla a *Camí de llum* (1909), de Miquel de Palol: la nena queda a càrrec d'una dida carregada de fills, primer, i de les monges d'un convent, després.² Això per no parlar del present: què queda de la imatge de la mare com a bastió inexpugnable de la unitat familiar en una societat

en què augmenta dia a dia el nombre d'infants de llars reconstituïdes després de separacions, de mainada que passa la major part del seu temps en mans de cuidadors professionals i en interrelació amb els seus companys d'edat? Totes aquestes situacions contrasten amb la imatge col·lectiva que evoca la figura de la mare com l'única persona que té cura de la llar i dels fills.

Però per si la inadequació derivada del rerefons sexista no fos suficient, resulta que el concepte *llengua materna* és un concepte tan summament ambigu que resulta difícil manejar-lo de manera unívoca, ja que no sempre és emprat per referir-se a la llengua o llengües que, en termes de Bloomfield (1970: 151), hom parla «des de la falda de la mare». Vegem-ne tan sols alguns exemples: per a alguns col·lectius la llengua materna és la llengua que van aprendre de petits i en què encara se senten més còmodes a l'hora d'expressar-se; per a uns altres, el mot equival a la llengua apresada activament a casa de petits, que ha anat quedant arraconada per la llengua de l'estat o del país d'acollida; per a uns altres, la *llengua materna* correspon a la llengua que parlaven els progenitors —immigrants o membres d'una minoria lingüística— i que els fills no van arribar a aprendre de manera activa, però que voldrien recuperar de grans.

Skutnabb-Kangas (1984) sintetitza els diferents significats amb què s'ha emprat el terme *llengua materna* en quatre grans grups (vegeu la taula 2).

És obvi que aquests criteris no plantegen cap problema per a les societats homogènies ètnicament i monolingües. No és estrany, per tant, que els parlants de llengües majoritàries no arribin sovint a intuir-los, i que presentin la noció de *llengua materna* com a evident en ella mateixa. Però en les societats plurilingües, aquests criteris xoquen molt sovint entre si. Així, hom pot haver après una llengua a la llar (origen) i haver-la oblidada per falta d'ús; és un cas força freqüent entre els emigrants infants i joves que passen a viure en el si d'una altra comunitat lingüística i s'hi integren plenament. En aquest cas, la llengua materna no seria la millor dominada (*competència*); fixem-nos que en aquest cas, demanar a una persona que s'expressi en la seva llengua *materna* pot tenir com a conseqüència que l'interpel·lat tingui dificultats per expressar-s'hi! És per això que alguns prefereixen fer equivaldre la llengua materna amb la llengua més

Taula 2. Definicions de llengua materna (Skutnabb-Kangas 1984: 18)

Criteris	
Origen	llengua o llengües apresades en primer lloc
Competència	llengua o llengües que es coneixen millor
Funció	llengua o llengües que s'utilitzen més
Identificació	
Interna	llengua o llengües amb les quals hom s'identifica
Externa	llengua o llengües amb les quals hom és identificat

emprada... amb la paradoxa que hom pot haver de qualificar de *materna* una llengua apresada a l'escola i amb els companys. Finalment, hom pot identificar com a llengua *materna* pròpia la primera llengua, però també una llengua no apresada a la llar, però amb la qual hom se sent unit per lligams diversos, com ara perquè és la llengua dels avantpassats, perquè és l'idioma de la comunitat a què hom vol integrar-se, etc. Històricament, no ha estat estrany que els parlants d'amazic (berber) immigrants a Europa identifiquessin l'àrab com la seva llengua materna, per bé que no l'haguessin après de la mare. I aquest cas mostra clarament que l'autoidentificació no implica pas que els altres ens reconeguin la llengua materna de la nostra elecció: tot i que la identificació amb la llengua amaziga ha crescut considerablement en els darrers temps, la immensa majoria dels catalans continuen persuadits que la llengua materna de tots els marroquins és l'àrab.

És possible que una part dels problemes detectats a l'hora de parlar de llengua materna s'origini en el biaix monolingüista que es deriva d'aquesta noció —i alhora la fonamenta. Potser de mare només n'hi ha una, però de llengua materna n'hi pot haver més d'una, com a mínim a les famílies lingüísticament heterogènies.³ És per aquest motiu que, per avançar en la comprensió d'aquest fenomen, ens cal revisar succintament el paper de la llar com a unitat bàsica de producció de la primera llengua adquirida. Podem distingir diferents tipologies lingüístiques de llars, d'acord amb una anàlisi a partir de dos factors:

- (a) L'origen lingüístic dels progenitors, és a dir, les seves respectives primeres llengües.
- (b) Les pràctiques lingüístiques dels membres de la llar, és a dir, les pautes de tria i alternança de llengües que es desenvolupen entre els diferents membres de la llar.

Segons l'homogeneïtat o l'heterogeneïtat que presentin aquests dos aspectes,

podem distingir quatre tipus diferents de nuclis familiars bàsics (vegeu la taula 3).

Taula 3. Tipologia lingüística familiar

		Pràctiques lingüístiques a la llar	
		Homogènies	Heterogènies
Origen dels progenitors	Homogeni	1	2
	Heterogeni	3	4

En primer lloc cal descriure les *famílies lingüísticament homogènies*, tant pel que fa a l'origen com pel que fa a les pràctiques (1). Un exemple d'aquesta tipologia familiar seria el nucli compost per dos progenitors que van aprendre el català en família, tenen un fill, i realitzen totes les seves interaccions familiars exclusivament en català.

Fora del cas (1), hem de parlar de *famílies lingüísticament heterogènies*. Són precisament les famílies heterogènies les que plantegen més complicacions a l'hora de definir conceptes com els que ens ocupen, perquè les pautes comunicatives d'aquestes famílies poden ser d'allò més complexes. Simplificant notablement, l'heterogeneïtat pot sintetitzar-se en tres grans blocs: *famílies lingüísticament heterogènies per pràctiques* (2), *famílies lingüísticament heterogènies per origen* (3), i *famílies lingüísticament heterogènies per origen i pràctiques* (4).

En les *famílies lingüísticament heterogènies per pràctiques* (2), és a dir, en les famílies d'origen lingüístic homogeni però de pràctiques heterogènies, el comportament lingüístic dels dos progenitors amb el fill no és el mateix, tot i que pare i mare comparteixin la mateixa llengua primera. Així, en casos de substitució lingüística no és gens estrany que un del progenitors passi a la llengua que està guanyant terreny per parlar amb el fill mentre l'altre s'aferra encara a la seva llengua primera. Des d'un punt de vista de l'origen lingüístic dels pares, la família és homogènia, però des d'un punt de vista de les pràctiques familiars resulta evident que no ho és; de fet, és força freqüent que els fills d'aquestes famílies despleguin tries de llengua diferents entre ells en relació amb els progenitors (el fill gran pot parlar una llengua diferent a cadascun, mentre que el petit, nascut en un moment en què el retrocés de la llengua recessiva ha anat avançant, pot servir-se ja només de la llengua expansiva amb tothom, germans inclosos).

Intentem aplicar a aquests infants el concepte llengua materna seguint la taula 3. Quina és la llengua materna d'aquests infants? Si ens fixem en els criteris d'origen i d'identificació podem pensar que són ambdós codis. Ara bé, si prenem com a mesura l'ús segurament serà només la llengua expansiva. I si fem referència als coneixements de llengua, el fill petit probablement tindrà un domini equivalent per a les habilitats receptores però un domini superior en la llengua expansiva pel que fa a les productives. En altres termes, l'atribució de llengua materna canviarà substancialment no només segons el criteri sinó fins i tot segons el germà!

Les *famílies lingüísticament heterogènies per origen* (3), és a dir les famílies d'origen lingüístic heterogeni i pràctiques homogènies, estan formades per progenitors de primera llengua diferent que se serveixen d'una sola llengua entre ells i amb els fills. En aquest exemple, podem imaginar que la mare és castellanoparlant de primera llengua i el pare catalanoparlant, però les interaccions entre ambdós, i entre ells i els seus fills es resolen en català. La combinació torna a posar en dubte la utilitat del terme llengua materna: la llengua materna del fill és el català (primera llengua adquirida per ell, i probablement llengua més emprada i més ben coneguda), però la llengua —com a mínim d'origen— de la mare és el castellà.

Encara cal parlar d'una darrera tipologia, la de *famílies lingüísticament heterogènies per origen i pràctiques* (4). En aquestes famílies, a la diversitat d'origens s'hi afegeix l'ús de més d'una llengua a la llar. Fóra, per exemple, el cas d'un pare castellanoparlant i una mare catalanoparlant que interactuen entre ells en castellà. Cadascú manté la seva llengua amb el fill i aquest se'ls adreça en el codi respectiu. L'aplicació dels criteris de Skutnabb-Kangas suggereix que aquest infant té dues llengües maternes segons els criteris d'ús, d'origen, de competència i d'identificació interna. No obstant això, la identificació externa, que sempre parteix d'altri, el pot categoritzar com a persona de llengua materna castellana i/o catalana.

Un altre element que cal tenir en compte a l'hora de classificar les famílies —i per tant, de parlar de llengua materna— és el que en alguns casos s'ha batejat com a *famílies mutants*, és a dir, famílies d'origen lingüístic homogeni que adopten i transmeten als seus fills la seva segona llengua.

Per exemple, l'estudi de la castellanització de la ciutat d'Alacant (Montoya 1996) mostra com molts matrimonis valencianoparlants han anat convertint el castellà en l'única llengua de la llar, fet que ha accelerat vertiginosament el procés de substitució lingüística.

Aquesta tipologia de les famílies es complica enormement si comencem a introduir-hi més actors socials en l'esquema: per exemple, un percentatge significatiu d'infants de llars de pràctiques homogènies catalanes tenen un o més avis castellanoparlants monolingües amb qui aquests infants interaccionen en castellà... o en català. Això per no parlar de les persones que tenen cura de la mainada de bona part del país —treballador(e)s de llars d'infants, minyones, cangurs, etc.—, del paper de la família extensa —oncles, cosins, etc. Aquesta breu classificació no pretén exhaurir aquestes possibilitats, sinó tan sols establir alguns dels grans tipus de famílies en funció de les llengües emprades a la llar per tal de facilitar la presentació de les alternatives al terme *llengua materna*.

Alternatives terminològiques

Els inconvenients de la denominació *llengua materna* són coneguts de temps enrere en la bibliografia de llengua anglesa, i no és estrany que sigui precisament aquesta la llengua en què més han avançat les propostes alternatives. La ràtio d'aparicions de llengua materna / llengua primera (vegeu la taula 1) mostra com el camí fet en català en aquest sentit és sorprenentment proper a l'anglès, molt per davant de les altres llengües considerades.

Ara bé, davant de la confusió existent sota el paraigua de la llengua materna, la solució no pot pas limitar-se a incorporar una nova denominació que no resolgui el problema de fons. El més aconsellable és destriar els seus sentits prioritaris de la noció conflictiva i identificar l'etiqueta o etiquetes que s'adiguin millor a cadascun dels significats. Això és el que plantejem a les línies següents. Les propostes recollides se ceneixen a termes apareguts en la bibliografia especialitzada, i no pretenen tancar definitivament el debat sinó simplement ajudar a arranjar-ne els termes.

D'acord amb tot el que hem vist, podem identificar com a mínim les següents dimensions a l'hora d'enfrontar-nos amb la noció de *llengua materna*:⁴

- (a) El moment i/o l'ordre d'adquisició de la llengua
- (b) El coneixement o competència lingüística en una llengua
- (c) La funció desenvolupada per la llengua
- (d) La identificació amb una llengua

La taula 4 (vegeu-la a la pàgina següent) enumera algunes de les denominacions més habituals que, per a cada dimensió, permeten substituir el rètol *llengua materna* i enumera algunes de les principals diferències entre elles. Cal tenir present que l'ús d'una alternativa o una altra no és de cap manera irrellevant, com es palesa amb les edicions de l'Enquesta Metropolitana de Barcelona de 1986, 1990 i 1995. L'edició de 1990 va modificar la pregunta feta en l'edició prèvia («quina és la seva primera llengua?») i la va convertir en una d'aparentment semblant («quina és la seva llengua?»). Però el pas no va ser intranscendent, ja que els qui responien «totes dues llengües» va enfilarse del 6% al 14%, a costa tant dels que declaraven només «català» o «castellà» a l'edició anterior. L'edició de 1995, amb uns resultats pràcticament idèntics als de 1990, va corroborar que es tractava essencialment d'una qüestió metodològica més que no pas del creixement dels bilingües (veg. Vila 1991, Vallverdú 1998: 121-135).

A tall de conclusió

Al llarg d'aquest article s'ha posat en evidència que, tot i estar àmpliament difosa, la denominació *llengua materna* és esbiaixada ideològicament i inadequada conceptualment, i que per tant cal evitar-la, si més no en el discurs científic. A l'article hem assajat d'aclarir conceptualment les principals nocions que s'amaguen rere aquesta denominació, i hem presentat algunes de les alternatives més ben situades per cobrir cadascun d'aquests significats. Es tracta d'un procés en què els especialistes anglòfons porten la davantera, però que cal seguir de manera decidida, ja que es tracta d'una passa necessària gairebé imprescindible si volem avançar en la comprensió del plurilingüisme social. De cara a un futur, caldrà que l'ús dels especialistes decanti les solucions en un sentit o en un altre, però fóra convenient avançar en el camí de la fixació terminològica per tal d'estalviar tant com sigui possible els malentesos derivats de la foscor del concepte criticat.

Taula 4. Alternatives metodològiques al concepte *llengua materna*

Criteri	Denominació	Descripció
moment i/o ordre d'adquisició (origen)	<i>llengua primera, primera llengua o L1;</i>	Primer sistema lingüístic que s'adquireix. Aquestes denominacions no tenen en compte ni l'individu que transmet la L1, ni el context en què es rep ni el nivell final assolit. El terme <i>llengua primera</i> és àmpliament usat en el món acadèmic, especialment en l'àmbit de l'ensenyament de llengües.
	<i>llengua inicial</i>	El terme <i>llengua inicial</i> ha estat introduït recentment (Torres 2001); cal no confondre'l amb <i>llengua inicial</i> entès com a llengua emprada per iniciar una conversa.
	<i>llengua de la llar/ familiar d'origen</i>	Codi après en el nucli familiar d'origen. La llengua familiar pot proporcionar-la qualsevol individu que, durant l'etapa d'adquisició del llenguatge, sigui present a la llar. Sol incloure només les llengües adquirides a la llar a partir de persones amb qui existeix vinculació familiar; així, la llengua adquirida amb mainaderes, a les escoles bressol, etc., podria ser una L1, però no una llengua familiar. L'especificació de la llengua parlada per/amb el pare, per/amb la mare, per/amb els germans, etc., permet establir perfils de llengua familiar d'origen.
	<i>llengua nativa o nadiua</i>	Codi en què l'individu ha començat a parlar. És més freqüent l'associació d'aquests adjectius al mot <i>parlant</i> : <i>parlant natiu o nadiu</i> (Davies 1999: 532-539). Terme especialment popular en el camp de l'ensenyament de segones llengües, remet sempre a parlants plenament competents en la seva L1.
competència	<i>llengua dominant</i>	Codi en què l'individu és més competent, independentment de si és la L1, la L2 o una altra. Hom pot ser dominant en una llengua per a uns usos (per exemple, col·loquials o orals) i dominant en una llengua per a uns altres usos (per exemple, professionals o escrits). Aquesta denominació s'usa també com a sinònim de llengua normalitzada, completa o oficial (Skutnabb-Kangas 2000: 108; Ruiz, Sanz i Solé 2001: 175). És per això que, si no queda clar en el context, sempre caldrà especificar si parlem de dominància en termes de competència individual o de presència i ús social.
funció	<i>llengua d'ús habitual</i>	Codi que s'empra més sovint.
identificació	<i>llengua pròpia, la seva llengua llengua d'identitat, d'identificació o adscripció</i>	Codi amb el qual hom s'identifica o és identificat

Bibliografia

BAETENS BEARDSMORE, H. (1986). *Bilingualism: Basic Principles*. Clevedon: Multilingual Matters, 2a ed. (1a ed.: 1982). Trad. catalana: (1989). *Principis bàsics del bilingüisme*. Barcelona: La Magrana.

BAKER, C. (1993). *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. Clevedon: Multilingual Matters. Trad. cast.: (1997) *Fundamentos de educación bilingüe y bilingüismo*. Madrid: Cátedra.

BLOOMFIELD, L. (1970). «Literate and illiterate speech». *American Speech* 2, 432-439.

BOIX, E. (1997). «Ideologies lingüístiques en famílies lingüísticament mixtas (catalán-castellano) en la región metropolitana de Barcelona». A: ZIMMERMANN, K.; BIERBACH, C.,

ed. *Lenguaje y comunicación intercultural en el mundo hispánico*. Bibliotheca ibero-americana, Vervuert.

BOIX, E.; VILA, F.X. (1998). *Sociolingüística de la llengua catalana*. Barcelona: Ariel.

CABRÉ, M.T. (1992). *La terminologia*. Barcelona: Empúries.

DAVIES, A. (1999). «Native Speaker». A: SPOLSKY, B. (ed.): *Concise Encyclopedia of Educational Linguistics*. Cambridge: CUP. p. 532-539.

FISHMAN, J.A. (1997). *In Praise of the Beloved Language: A Comparative View of Positive Ethnolinguistic Consciousness*. Berlin: Mouton de Gruyter.

JUNYENT, C. (1998). *Contra la planificació*. Barcelona: Empúries.

LANDABURU, J. (1998). «La situación de las lenguas indígenas de Colombia: prolegómenos para una política lingüística viable». A: UNESCO ETXEA. (1998). *Linguapax. International Seminar on Language Policies*. Bilbao: Unesco Etxea. p. 299-311.

MONTOYA, B. (1996). *Alacant: la llengua interrompuda*. València: Denes.

RICENTO, T.; WILEY, T.G., ed. (2002). «Revisiting the Mother-Tongue Question in Language Policy, Planning, and Politics.» *International Journal of the Sociology of Language*, 154.

ROMAINE, S. (1995). *Bilingualism*. Oxford: Blackwell.

RUIZ, F.; SANZ, S.; SOLÉ, J. (2001). *Diccionari de sociolingüística*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana

SKUTNABB-KANGAS, T. (2000). *Linguistic Genocide in Education – or Worldwide Diversity and Human Rights*. New Jersey, London: Lawrence Erlbaum Associates.

SKUTNABB-KANGAS, T.; CUMMINS, J., ed. (1988). *Minority Education*. Clevedon: Multilingual Matters.

SUBIRATS, M. (dir.) (1991). *Enquesta metropolitana 1986*. Barcelona: Institut d'Estudis Metropolitans.

SUBIRATS, M. (dir.) (1992). *Enquesta metropolitana 1990*. Barcelona: Institut d'Estudis Metropolitans.

SUBIRATS, M. (dir.) (1996). *Enquesta metropolitana 1995*. Barcelona: Institut d'Estudis Metropolitans.

TORRES, J. (2001). «L'ús oral familiar a Catalunya». Ponència presentada a les Jornades d'Estudi sobre Ús Interpersonal del Català. Barcelona, 29 i 30 de novembre i 1 de desembre de 2001.

VALLVERDÚ, F. (1998). *Velles i noves qüestions sociolingüístiques*. Barcelona: Edicions 62.

VILA I MORENO, F.X. (1993). *Transmissió dels idiomes en les parelles lingüísticament mixtes*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. (Publicacions de l'Institut de Sociolingüística Catalana. Sèrie Documents de Treball; 1)

VILA I MORENO, F. X. (2001). «Ús interpersonal no familiar». Ponència presentada a les Jornades d'Estudi sobre Ús Interpersonal del Català. Barcelona, 29 i 30 de novembre i 1 de desembre de 2001.

VILARDELL I ARDERIU, E. (1998). *Canvi i manteniment de la llengua en parelles lingüísticament mixtes a Sabadell*. Treball de recerca inèdit. Departament de Filologia Catalana, Facultat de Filosofia i Lletres, Universitat Autònoma de Barcelona.

Notes

1. Segons l'edició de 1994 del *Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language*, l'anglès mitjà conegué el terme *moder tonge*; en francès, d'altra banda i segons la 9a edició del *Petit Robert*, *langue maternelle* està documentat ja al segle XIV.
2. Agraïm a Glòria Casals, professora de literatura contemporània del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona, el suggeriment d'aquests exemples literaris per il·lustrar aquest apartat.
3. Romaine (1995: cap. 5) ofereix diversos exemples d'infants bilingües familiarment que il·lustren el que diem aquí.
4. Cal no oblidar que cadascun dels termes i definicions que s'exposen a continuació poden correspondre's a una o més d'una llengua: *llengües inicials*, *llengües familiars*, etc. Tanmateix, per agilitzar la lectura es tractaran en singular.